

ІННОВАЦІЇ У МИСТЕЦЬКІЙ І ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ

УДК 373.5.091.26

DOI: 10.33989/2226-4051.2021.24.255924

Michał Hnatiuk, Przemyśl, Polska

ORCID: 0000-0002-7939-1010

TEORETYCZNE I PRAKTYCZNE ASPEKTY OCENIANIA OSIĄGNIĘĆ EDUKACYJNYCH UCZNIÓW

W artykule przedstawiono wybrane aspekty oceniania osiągnięć edukacyjnych uczniów ukształtowane w odmiennych systemach edukacji. Zwrócono uwagę na przedmiot oceniania – wiadomości, umiejętności, nawyki i postawy uczniów oraz podkreślono, że w wielu systemach edukacji przedmiot sprawdzania jest ten sam i od wielu lat pozostaje niezmiennym. Opisano rodzaje oceniania, które zostały ukształtowane w systemie edukacji: ocenianie kształtujące i sumujące, zewnętrzne i wewnętrzne, intuicyjne i analityczne oraz ocenianie wzmacniające, które minimalizuje odsiew i odpad uczniów na poszczególnych etapach edukacji. Zaznaczono, że w ukraińskim systemie oświaty ocenianie, jako procedura pedagogiczna ma zarówno kontekst jakościowy, jak i ilościowy. Obok tradycyjnych metod oceniania wiedzy i umiejętności uczniów zaprezentowano metody niekonwencjonalne.

W artykule przedstawiono także funkcje, jakie pełni każdy rodzaj oceniania w procesie dydaktyczno-wychowawczym. Zwrócono uwagę na funkcję informacyjno-regulacyjną, motywacyjno-wychowawczą oraz społeczno-selekcyjną. Wyróżniono, że w ukraińskim szkolnictwie do głównych funkcji oceniania zaliczono funkcję kontrolującą, dydaktyczną, diagnostyczno-korygującą, stymulującą-motywacyjną oraz wychowawczą.

Praktyczne aspekty danej problematyki ujęto na tle analizy komparatystycznej polskiego i ukraińskiego systemu edukacji. Na podstawie zgromadzonych danych przedstawiono odmienności oceniania uczniów na wcześniejszych etapach edukacji. Opisano oraz porównano obowiązujące w szkolnictwie w Polsce i Ukrainie skale oceniania osiągnięć edukacyjnych uczniów. Porównano także skale ocen zachowania.

***Kluczowe słowa:** pedagogika; przedmiot oceniania; rodzaje oceniania; funkcji oceniania; skala ocen szkolnych; skala ocen zachowania.*

Wprowadzenie. W niektórych krajach Europy stosuje się odmienne, a w niektórych zbliżone do siebie praktyki oceniania osiągnięć uczniów. Nieustanny rozwój myśli pedagogicznej powoduje, że nawet w jednym systemie edukacji proponowane są całkiem inne podejścia do oceniania wiedzy i umiejętności podopiecznych.

Warto zatem opisać teoretyczne aspekty oceniania osiągnięć uczniów opracowane w różnych systemach oświaty. Z praktycznego punktu widzenia wskazanym jest przedstawienie różnic i

podobieństw oceniania wiedzy i umiejętności wychowanków w dwóch odmiennych krajach.

W celu przeprowadzenia analizy komparatystycznej wybrano system edukacji Polski i Ukrainy, w szczególności ich system oceniania uczniów. O wyborze danych systemów oświaty, dokładniej rzecz ujmując systemów oceniania osiągnięć edukacyjnych wychowanków przesądziło to, że transformacja systemowa w Ukrainie, a wraz z nią proces przemian edukacyjnych, rozpoczął się w okresie zbliżonym do czasu przemian społecznych i edukacyjnych w Polsce. Ten fakt w pewnym stopniu ułatwia badanie komparatystyczne oraz generalizowanie wyników, ponieważ porównywać można tylko to, co jest porównywalne, podobne lub zbliżone do siebie.

Materiał badań i dyskusja

Teoretyczne aspekty oceniania osiągnięć uczniów

Przedmiot oceniana. Ocena w edukacji może być ukierunkowana na różne przedmioty oraz podmioty: charakterystykę uczestników procesu dydaktycznego (osiągnięcia uczniów, wyniki nauczycieli), komponenty systemu pedagogicznego (treści, metody, formy organizacyjne itp), wskaźniki systemu edukacji (jakość, efektywność itp) (Laszecko i in., 2012). W niniejszym artykule zdecydowano ograniczyć się do procesu dydaktycznego, w szczególności do wielorakich sposobów oceniania osiągnięć uczniów.

Należy zaznaczyć, że na każdym szczeblu edukacji przedmiotem oceniania są *wiedomości, umiejętności, nawyki i postawy uczniów*. W zakresie wiadomości nauczyciel sprawdza i ocenia w uczniów poziom zapamiętania i zrozumienia materiału teoretycznego. W obszarze umiejętności – sprawność działania praktycznego oraz myślowego. W sferze nawyków – wyuczone czynności podopiecznych, które odtwarzane niemalże automatycznie, bez głębszego zastanawiania się. W obszarze postawy uczniów nauczyciel ocenia stosunek wychowanków do przedmiotu edukacyjnego, aktywność na lekcji, zaangażowanie w pozyskanie wiadomości uzupełniających tematykę zajęć oraz wiele innych czynności związanych z procesem dydaktycznym (Ostrowski, 2008).

Dostrzeżono, że w wielu systemach edukacji przedmiot sprawdzania jest ten sam i od wielu lat pozostaje niezmiennym. Zmieniło się natomiast podejście do oceniania tego przedmiotu.

Rodzaje oceniania. W szkolnictwie w Polsce, w Ukrainie oraz w wielu innych europejskich krajach wyróżnia się dwa rodzaje oceniania: *kształtujące i sumujące*. Ocenianie kształtujące powstaje w procesie dialogu pomiędzy nauczycielem a uczniem. Wpisuje się ono w kontekst komunikacji interpersonalnej. Istotną cechą oceniania kształtującego jest to, że umiejętnie prowadzony przez nauczyciela dialog może wspierać i stymulować poznawczą aktywność uczącego się. Natomiast ocenianie sumujące w literaturze pedagogicznej często identyfikowane jest z kontrolowaniem lub egzaminowaniem. Wymaga ono zachowania pewnego dystansu pomiędzy nauczycielem a uczącym się. Ze względu na swoją funkcję lokuje ono nauczyciela w roli arbitra, bezstronnego sędziego w wystawianiu ocen szkolnych. Ocenianie sumujące może kreować u wychowanków postawę rywalizacji, orientować uczniów na osiągnięcie sukcesu (Szyling, 2010).

Jednak, w praktyce pedagogicznej pobudzać uczniów do rywalizacji może także ocenianie kształtujące. W szkole podstawowej (np. klasa V) współzawodnictwo wśród uczniów w zdobywaniu porównywalno lepszych ocen jest zjawiskiem często dostrzeganym. Z drugiej zaś strony poznawczą aktywność uczniów kształtuje nie tylko ocenianie kształtujące. Ocenianie sumujące ujęte w formie ocen semestralnych może także stymulować wychowanków, wzbudzać u nich aktywność edukacyjną czy chęć kontynuowania dobrych wyników lub osiągnięcie jeszcze lepszych.

Przedstawiając tematykę oceniania osiągnięć uczniów należy zaznaczyć, że ocenianie kształtujące oraz ocenianie sumujące nie tylko się wzajemnie przenikają, lecz także uzupełniają. Co więcej, w procesie rozwoju dydaktyki na podstawie oceniania kształtującego i sumującego powstały dwa nowe rodzaje oceniania: *zewnątrzne i wewnątrzszkolne* (Szyling, 2010). Jak zaznacza G. Szyling „u podstaw tej klasyfikacji znalazł się typ relacji zachodzącej między ocenianiem i oceniającym, co pociąga za sobą także odmienności w określaniu właściwości przedmiotu i funkcji oceny” (Szyling, 2010, s. 34).

Z innej perspektywy na ocenianie osiągnięć uczniów spogląda B. Niemierko. Uważa on, że proces ten ma wiele odmian, które można ogólnie podzielić na dwa typy lub dwa rodzaje: *ocenianie intuicyjne i ocenianie analityczne* (Niemierko, 1999).

„Ocenianie intuicyjne – zaznacza Niemierko, jest oparte na przeświadczeniu, które pojawia się nagle i z durzą mocą w świadomości nauczyciela. Towarzysze temu emocja (...). Ta emocja każe nauczycielowi bronić swego przekonania, które trudno zmienić, gdyż dochodzenie do niego nie podlega ścisłej kontroli logicznej” (Niemierko, 1999, s. 244).

Przeciwnieństwem oceniania intuicyjnego jest oceniania analityczne. Obejmuje ono cały szereg czynności, które krok po kroku prowadzą do końcowego etapu pomiaru sprawdzającego – oceny szkolnej. „Im dokładniej te czynności są wykonane, tym wyższy jest stopień analityczności oceniania” – podkreśla ów autor (Niemierko, 1999, s. 245).

Należy zaznaczyć, że wyżej wymienione rodzaje oceniania osiągnięć edukacyjnych uczniów są powszechnie stosowane w różnych systemach edukacji, dla tego możemy ich określić, jako uniwersalne.

Ocenianie osiągnięć uczniów a problemy edukacyjne. Zgłębiając teoretyczne aspekty oceniania uczniów dostrzeżono, że system edukacji wielu krajów Europy i świata od dłuższego czasu boryka się z problemami edukacyjnymi: drugorocznością, przedwczesnym opuszczaniem przez uczniów szkoły podstawowej lub średniej itp. Obok niepowodzeń szkolnych zarysował się również niski współczynnik skolaryzacji w szkolnictwie wyższym. Między innymi z tego powodu w krajach Unii Europejskiej w 2010 roku powstała strategia „*Europa 2020*”. W ramach tego programu zaplanowano „ograniczyć liczbę osób przedwcześnie kończących naukę szkolną do 10% z obecnych 15% oraz zwiększyć odsetek osób w wieku 30–34 lat posiadających wyższe wykształcenie z 31% do co najmniej 40%” (Komisja Europejska, 2010). W rozwiązywanie globalnych problemów edukacyjnych oraz realizację szczytnych celów oświatowych włączono jeden z elementów dydaktyki – ocenianie osiągnięć uczniów. Zwrócono uwagę na oceniania, które minimalizuje odsiew i odpad uczniów na poszczególnych etapach edukacji – *ocenianie wzmacniające*.

A. Karpińska, analizując doświadczenie międzynarodowe zaznacza, że „metoda oceniania wzmacniającego funkcjonuje w praktyce edukacyjnej m.in. szkół średnich w Argentynie. Nauczyciel

w szkole argentyńskiej stara się wydobyć i eksponować to, co uczeń wie i potrafi, poszukuje jego mocne strony, pozwala «zabłysnąć», odwołuje się do jego zainteresowań, gustów, opinii. Często stawia w sytuacji wyboru z możliwością, decyzji co woli” (Karpińska, 2011, s. 226).

Poddając analizie ten rodzaj oceniania dostrzegamy, że ocenianie wzmacniające nie jest kryterialno-zorientowane, gdzie każdą ocenę wystawia się według wcześniej przyjętych kryteriów. Nie jest nawet normatywno-zorientowane, gdzie obowiązują określona norma wiedzy i umiejętności do wystawienia pozytywnej oceny. Ocenianie wzmacniające jest raczej takim rodzajem oceniania, które ociera się o wymogi programu nauczania, a jednocześnie koncentruje się na tym, co uczeń wie i jakie ma preferencje czy uzdolnienia. Ocenianie wzmacniające z powodzeniem może być stosowane w niniejszych systemach oświaty. Jednak, podobnie jak stosowanie jednej metody nauczania jest nieefektywne dla procesu dydaktycznego, tak stosowanie jednego rodzaju oceniania jest nieskuteczne, a nawet szkodliwe w ocenianiu osiągnięć edukacyjnych uczniów.

Niekonwencjonalne metody oceniania osiągnięć edukacyjnych uczniów. W niektórych systemach edukacji obok tradycyjnych metod oceniania osiągnięć uczniów praktykowane są zupełnie odmienne, niekonwencjonalne metody.

R. Butler opisując elementy oceniania szkolnego oraz analizując rodzaje informacji zwrotnej,¹ jaką uczniowie otrzymywali na temat swoich prac pisemnych doszła do wniosku, że największe korzyści odniosła grupa badanych otrzymująca same komentarze (Black i in., 2006). W oparciu o te badania autorzy pracy *Jak oceniać aby uczyć?* (tytuł oryginalny – *Assessment for Learning. Putting into practice*) wnioskuje, iż „dostarczenie uczniom komentarzy wręcz pomaga rodzicom skupić się na nauce dzieci i ją wspierać, zamiast po omacku interpretować stopnie i/lub kazać dziecku ogólnie więcej pracować. Uważamy obecnie, że wysiłek, jaki wielu nauczycieli wkłada w ocenianie prac uczniów, jest prawdopodobnie skierowany w niewłaściwą stronę” (Black i in., 2006, s. 58).

Podobne podejście do oceniania osiągnięć edukacyjnych uczniów prezentuje W. Glasser. Stwierdza, że „tak długo jak

¹ W badaniach Ruth Butler informacją zwrotną są: stopni bez komentarza, komentarze bez stopni, kombinacja stopni i komentarzy.

będziemy przygotowywać nauczycieli do pracy metodą *ucz* a potem *testuj* i do używania systemu oceniania 1, 2, 3, 4, 5, 6, nie ma powodu, by oczekiwać, że nauczanie w najbliższej przyszłości zmieni się na lepsze lub gorsze. Zostanie takie jakie jest teraz” (Glasser, 2005, s. 86). Warto zaznaczyć, że problematykę oceny szkolnej Glasser prezentuje na tle nierówności społecznych, powiększającej się przepaści pomiędzy bogatymi a biednymi, braku równych szans edukacyjnych amerykańskiej młodzieży. Uwzględniając stratyfikację społeczną proponuje on nauczycielom pracującym w biednych dzielnicach odejście od stawiania stopni szkolnych.

W oparciu o zgromadzony materiał możemy stwierdzić, że zapoczątkowano tendencję oceniania uczniów wyłącznie poprzez komentarze, rezygnując z wystawiania stopni.

Zaznaczę, że w Ukrainie takie metody oceniania wiedzy i umiejętności uczniów nie znalazły szerokiej aprobaty społeczeństwa, jednak dyskusja na temat szkoły bez ocen trwa, i nie tylko w Ukrainie (Wen, 2020).

Inne aspekty oceniania działalności edukacyjnej. W ukraińskich źródłach naukowych ocenianie, jako procedura pedagogiczna ma zarówno kontekst *jakościowy*, jak i *ilościowy*. W znaczeniu jakościowym ocenę wyraża się w postaci sądów dotyczących jakości procesu dydaktycznego według określonych kryteriów. Ocena w formie osądu jest zwykle subiektywna, ale może mieć pewne wskaźniki (wytyczne w formie zdrowego rozsądku, moralności publicznej, opinii korporacyjnej itp). W znaczeniu ilościowym ocenę przedstawia się jako cechę ilościową tej własności. Uzyskując status pomiaru staje się ona bardziej obiektywna, ponieważ oparta jest na wskaźnikach (Laszecko i in., 2012). „Dzięki tej logice możemy mówić o dwóch rodzajach oceny – ilościowej i jakościowej, chociaż taki podział nie zawsze odpowiada filozoficznej istocie dychotomii ilościowo-jakościowej” (Laszenko i in., 2012, s. 7).

Opisując aspekty pedagogicznego oceniania uczniów L. Kuchar i W. Serhijenko zwracają uwagę na takie rodzaje oceniania jak: *evaluation* oraz *assessment* (Kuchar, Serhijenko, 2010). Należy zaznaczyć, że w ukraińskim systemie edukacji ocenianie w kategorii *evaluation* jest formą państwowej kontroli wspomagającej rozwój szkół, ujmowanej w kręgach pedagogicznych jako *atestacja*. Zgodnie

z art. 40 Ustawy Ukrainy „*O szkolnictwie średnim ogólnokształcącym*”, niezależnie od podporządkowania, rodzajów i form własności, sprawowana jest kontrola państwowa w celu zapewnienia realizacji jednolitej polityki państwa w dziedzinie szkolnictwa średniego ogólnokształcącego (Rada Najwyższa Ukrainy, 2017).

Zgodnie z wynikami atestacji ustala się poziom działalności instytucji edukacyjnej: „wysoki”, „wystarczający”, „średni”, „niski”. Na podstawie uzyskanych wyników podejmowana jest odpowiednia decyzja według której uznaje się, że instytucja edukacyjna jest „atestowana z wyróżnieniem”, „atestowana”, „atestowana warunkowo” lub „nieatestowana” (Rozporządzenie MON Ukrainy, 2008).

W ewaluacji szkoły ważne miejsce zajmuje ocena efektywności procesu dydaktycznego. W porównaniu do innych obszarów działalności placówki oświatowej obszar „Skuteczność procesu dydaktycznego” ma największy współczynnik wagowy (współczynnik 3). Dla porównania takie obszary jak: „Zasoby i warunki organizacji zajęć w szkole średniej” oraz „Organizacja procesu edukacyjnego a także zapewnienie praw i uzasadnionych interesów jego uczestników” posiadają współczynnik 1, a obszar „Niektóre problemy zarządzania szkołą średnią” – współczynnik 2 (Rozporządzenie MON Ukrainy, 2008). Oznacza to, iż pomimo różnego rodzaju uwarunkowań działalności szkolnej kluczowe miejsce w ocenie jej pracy zajmuje *poziom wiedzy i umiejętności uczniów*.

Ocenianie w kategorii *assessment* jest ocenianiem pedagogicznym powszechnie stosowanym w praktyce edukacyjnej. „Oznacza szereg procesów określających stopień, w jakim poszczególne uczniowie osiągnęli planowane efekty uczenia się” (Kuchar, Serhijenko, 2010, s. 21). *Assessment* skoncentrowane wyłącznie na pomiarze wiedzy i umiejętności podopiecznych, jest częścią *evaluation*, wobec tego jest pojęciem węższym.

Warto zaznaczyć, że zaprezentowane rodzaje oceniania są szeroko praktykowane zarówno w ukraińskim, jak i polskim szkolnictwie.

Funkcje oceniana. Każdy rodzaj oceniania osiągnięć uczniów w procesie dydaktyczno-wychowawczym pełni odpowiednią funkcję. Według F. Ruchały do najważniejszych funkcji oceniania należą:

- *Funkcja informacyjno-regulacyjna*. Dostarcza informacje o poziomie wiedzy i umiejętności uczniów w stosunku do wymagań programowych. Nauczyciel, poznając braki uczniów ma możliwość regulować swoją pracę dydaktyczną.

- *Funkcja motywacyjno-wychowawcza*. Ocena szkolna wywiera wpływ na uczniów. Systematyczne sprawdzanie i ocenianie wiedzy porządkuje i dyscyplinuje działanie uczących się, motywuje ich do pracy.

- *Funkcja społeczno-selekcyjna*. Oceny roczne oraz oceny egzaminacyjne selekcionują absolwentów. W jednym przypadku otwierają nowe możliwości i perspektywy dla osób, które uzyskały wysokie wyniki edukacyjne, w drugim – chronią społeczeństwo przed osobami niekompetentnymi (Ruchała, 2008).

Inne spojrzenie na funkcje ocen szkolnych prezentuje K. Stróżyński. Wyróżnia on *funkcję informacyjną*, która w procesie dydaktycznym jest funkcją podstawową oraz *funkcję motywacyjną*, stosowanie której powinno być niesłychanie ostrożne. Zwraca uwagę, że przy podawaniu oceny szkolnej należałoby motywować podopiecznych – udzielać pozytywnej recenzji pracy lub zachęcającego komentarza do odpowiedzi. Trzecią funkcją oceny szkolnej, według Stróżyńskiego jest *funkcja represyjna* (Stróżyński, 2003). Poddając ją analizie zaznacza, że „stosowania ocen dla represjonowania niepożądanych zachowań uczniów oficjalnie nie ma najczęściej miejsca, praktycznie jednak wcale nie jest rzadkie” (Stróżyński, 2003, s. 63).

W ukraińskim szkolnictwie do głównych funkcji oceniania zaliczono *funkcję kontrolującą, dydaktyczną, diagnostyczno-korygującą, stymulująco-motywacyjną oraz wychowawczą* (Rozporządzenie MON Ukrainy, 2008).

Praktyczne aspekty oceniania osiągnięć uczniów

Ocenianie osiągnięć uczniów w polskich placówkach oświatowych. Na tle różnorodnych teoretycznych aspektów oceniania wiedzy, umiejętności, nawyków i postaw uczniów zdecydowano zaprezentować aspekt praktyczny.

W Polsce, w 8-letnich szkołach podstawowych począwszy od klasy IV oceny bieżące, semestralne, roczne oraz końcowe oceny klasyfikacyjne z zajęć edukacyjnych ustala się w stopniach według

następującej skali:

- stopień celujący – 6;
- stopień bardzo dobry – 5;
- stopień dobry – 4;
- stopień dostateczny – 3;
- stopień dopuszczający – 2;
- stopień niedostateczny – 1.

W myśl *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych* (Dz. U. 2017 poz. 1534) pozytywnymi ocenami klasyfikacyjnymi są wszystkie oceny oprócz oceny niedostatecznej.

W praktyce pedagogicznej ocenianie osiągnięć edukacyjnych uczniów sprowadza się do weryfikacji ich poziomu wiedzy i umiejętności w stosunku do wymogów programu nauczania, ogólnie ujmując do wymagań edukacyjnych.

Jak zaznacza B. Winczewska „wymagania edukacyjne to oczekiwane przez nauczyciela osiągnięcia ucznia, niezbędne do uzyskania poszczególnych śródrocznych i rocznych ocen klasyfikacyjnych, sformułowane w oparciu o realizowany przez nauczyciela program nauczania. (...) Punktem wyjścia do formułowania wymagań jest podstawa programowa wyznaczająca cele kształcenia, osiągnięcia uczniów oraz zakres treści, których realizacja pozwoli je osiągnąć” (Winczewska, 2012).

W tym miejscu warto zwrócić uwagę na fakt, że w postawie programowej sformułowano wymagania ogólne (cele kształcenia) oraz wymagania szczegółowe (treści kształcenia) w stosunku do poszczególnych przedmiotów. Natomiast, kryteria oceniania uczniów opracowywane są w każdej szkole samodzielnie na podstawie wewnątrzszkolnego systemu oceniania. W oparciu o wewnątrzszkolny system oceniania każdy z nauczycieli opracowuje przedmiotowy system oceniania – kryteria oceniania wiedzy i umiejętności z poszczególnych przedmiotów.

Poniżej, w tabeli 1 przedstawiono przykład ogólnych wymagań edukacyjnych na poszczególną ocenę (ogólne kryteria oceniania), zatwierdzone przez Radę Pedagogiczną w jednej ze szkół średnich w Polsce.

Tabela 1.

Ogólne wymagania edukacyjne na poszczególną ocenę praktykowane w jednej ze szkół średnich w Polsce (Rada Pedagogiczna, 2017)

Ocena	Ogólne wymagania edukacyjne
6	Uczeń: posiada wiedzę i umiejętności wykraczające poza program nauczania w danej klasie, systematycznie wykazuje zainteresowanie daną dziedziną wiedzy i przedmiotem, biegle posługuje się zdobytymi wiadomościami w rozwiązywaniu problemów teoretycznych lub praktycznych, proponuje rozwiązania nietypowe, osiąga sukcesy w konkursach, zawodach sportowych i innych, kwalifikując się do nałóg na szczeblu regionalnym, wojewódzkim albo krajowym.
5	<ul style="list-style-type: none"> • opanował pełny zakres wiedzy i umiejętności określony programem nauczania w danej klasie, sprawnie posługuje się zdobytymi wiadomościami, rozwiązuje samodzielnie problemy teoretyczne i praktyczne, potrafi zastosować posiadaną wiedzę do rozwiązywania zadań i problemów w nowych sytuacjach.
4	<ul style="list-style-type: none"> • zdobyte wiadomości i umiejętności potrafi zastosować w kontekście przedmiotowym i w sytuacjach praktycznych, natomiast zadania trudniejsze wykonuje pod kierunkiem nauczyciela, • dobrze opanował zakres wiedzy i umiejętności określony programem nauczania w danej klasie, • jest aktywny w czasie lekcji, poprawnie rozumuje w kategoriach przyczynowo-skutkowych.
3	<ul style="list-style-type: none"> • opanował podstawowe treści programowe w zakresie umożliwiającym postępy w dalszym uczeniu się, • rozwiązuje typowe zadania o średnim stopniu trudności, czasem przy pomocy nauczyciela, • w czasie lekcji wykazuje się aktywnością w stopniu zadawalającym.
2	<ul style="list-style-type: none"> • w ograniczonym stopniu opanował podstawowe wiadomości i umiejętności, a braki nie przekreślają możliwości uzyskania przez ucznia podstawowej wiedzy z danego przedmiotu, • rozwiązuje zadania o niewielkim stopniu trudności przy pomocy nauczyciela.
1	<ul style="list-style-type: none"> • nie opanował niezbędnego minimum podstawowych wiadomości i umiejętności określonych programem nauczania przedmiotu w danej klasie, • nie jest w stanie, nawet przy pomocy nauczyciela, rozwiązać zadania o niewielkim (elementarnym) stopniu trudności.

Oprócz ocen określających poziom osiągnięć edukacyjnych ucznia wystawiana jest także ocena zachowania. Począwszy od klasy IV szkoły podstawowej wychowawca wystawia śródroczną oraz roczną ocenę klasyfikacyjną zachowania ucznia według następującej skali:

- wzorowe;
- bardzo dobre;
- dobre;

- poprawne;
- nieodpowiednie;
- naganne (Dz. U. 2017 poz. 1534).

Należy zaznaczyć, że na wcześniejszym etapie edukacji, w klasach I-III obowiązuje ocena śródroczna i roczna opisowa. Stopnie wzorowane na skali liczbowej od 1 do 6 lub skali literowej (A, B, C, D, E, F) stosuje się wyłącznie dla potrzeb ocen bieżących, sprawdzających poziom przyswajanej wiedzy i umiejętności wychowanków.

Ocenianie osiągnięć uczniów w ukraińskich placówkach oświatowych. W ukraińskim systemie oświaty obowiązuje 12 punktowa skala oceniania. Wysoki poziom osiągnięć edukacyjnych ucznia mierzony oceną 12 nie uwzględnia udziału wychowanka w szkolnych konkursach i/lub olimpiadach. Ten najwyższy stopień oceny szkolnej określa jedynie poziom wiedzy i umiejętności ucznia z zakresu programu nauczania.

Jak zaznacza O. Wysznewśkyj dwunasto-punktową skalę oceniania osiągnięć uczniów w Ukrainie należy traktować w sposób warunkowy. W rzeczywistości jest to trzystopniowe ocenianie czterech rodzajów działalności ucznia:

- rozpoznanie (zapamiętywanie),
- reprodukcja,
- konstruktywno - zmienno - poszukiwawcza działalność,
- twórcza działalność (Wysznewśkyj, 2006).

Skalę oceniania osiągnięć edukacyjnych ujętą przez pryzmat czterech rodzajów działalności ucznia przedstawiono na schemacie 1.

Schemat 1

Ocenianie zadań o różnych poziomach kompetencji
(Wysznewśkyj, 2006)

Poziom twórczości		1-3 (10-12) punktów
Poziom konstruktywno - zmienno - poszukiwawczy		1-3 (7-9) punktów
Poziom reprodukcji		1-3 (4-6) punktów
Poziom rozpoznania (wcześniej poznanego)		1-3 (1-3) punktów

W świetle analizy porównawczej warto zwrócić uwagę na ogólną koncepcję ukraińskiej edukacji zaprezentowaną w podstawowym

programie kształcenia (*Базовому навчальному плані*). Na podstawie tego programu dla różnych typów szkół układane są typowe programy kształcenia (*Типові навчальні плани*). Typowy program kształcenia składa się z dwóch komponentów: państwowego (*інваріантної складової*) i szkolnego (*варіативної складової*). Państwowy komponent to lista przedmiotów edukacyjnych obowiązkowych do nauczania we wszystkich typach szkół. Szkolny komponent to lista wybranych przedmiotów edukacyjnych. Głównym celem szkolnego komponentu jest dopasowanie edukacji do specyfiki regionu i szkoły (Małafijik, 2015).

Uwzględniając podstawowy program kształcenia Ministerstwem Oświaty i Nauki (MON) Ukrainy zatwierdzono kilka typowych programów edukacyjnych dla szkoły początkowej². Spośród nich są typowe edukacyjne programy dla klas 1-2 oraz 3-4 opracowane pod kierunkiem O.J. Sawczenko. Zaznaczono w nich, iż w szkole początkowej w klasie 1-2 oceniania kształtujące ma charakter formalny, przeprowadza się werbalnie na subiektywnych zasadach. Osiągnięcie edukacyjne wychowanka nie porównuje się do osiągnięć innych uczniów (Rozporządzenie MON Ukrainy, 2019).

Natomiast w klasach 3-4 szkoły początkowej osiągnięcia edukacyjne uczniów poddawane są ocenianiu kształtującemu oraz sumującemu (tematycznemu i końcowemu) (Rozporządzenie MON Ukrainy, 2019).

Po zakończeniu cyklu nauczania uczniowie szkoły początkowej poddawane są sprawdzianu końcowemu, który jest przeprowadzany wyłącznie w celu monitorowania jakości edukacji i/lub działań edukacyjnych instytucji oświatowej (Rozporządzenie MON Ukrainy, 2019).

W odróżnieniu od autorskich programów O. Sawczenko oraz R. Szyjana w rozporządzeniu MON Ukrainy zaleca się, żeby ocenianie uczniów klas 1-4 miało charakter werbalny, ale tylko dla szkolnego komponentu (*варіативної складової*). W stosunku do komponentu państwowego (*інваріантної складової*) takie przedmioty edukacyjne, jak: matematyka, język i literatura oraz przyroda powinny być oceniane w skali 12 punktowej (Rozporządzenie MON Ukrainy, 2016).

² Edukacja w ukraińskich szkołach początkowych obejmuje takie cykle, jak klasy 1-2 i 3-4, które uwzględniają cechy wiekowe rozwoju podopiecznych.

Ocenianie osiągnięć edukacyjnych uczniów w szkołach średnich podstawowych oraz szkołach średnich profilowych³ przeprowadza się według pewnych wytycznych. Nauczyciel oceniając ucznia powinien brać pod uwagę:

- charakterystykę odpowiedzi ucznia: poprawność, logiczność, integralność itp;
- jakość wiedzy: kompletność, głębię, elastyczność, trwałość itp;
- poziom ukształtowania wiedzy i umiejętności ogólnych oraz przedmiotowych;
- poziom opanowania operacji umysłowych: umiejętność analizy, syntezy,
- porównania, abstrahowania, wyprowadzania wniosków;
- kreatywne doświadczenie: umiejętność identyfikowania i rozwiązywania problemów, formułowanie hipotez;
- samodzielność w ocenie zdarzeń, zjawisk, poglądów (Rozporządzenie MON Ukrainy, 2008).

Powyższe wytyczne są podstawą do wyróżnienia czterech poziomów osiągnięć edukacyjnych uczniów: początkowego, średniego, dostatecznego oraz wysokiego.

Zależność między ogólnymi wymaganiami edukacyjnymi a wskaźnikami ocen, zaprezentowano w tabeli 2.

Tabela 2.

Ogólne wymagania edukacyjne na poszczególłą ocenę obowiązujące w szkolnictwie średnim w Ukrainie (Rozporządzenia MON Ukrainy, 2008)

Poziom osiągnięć edukacyjnych	Punkty (ocena)	Ogólne wymagania edukacyjne
Początkowy	1	Uczeń: rozdziela obiekty uczenia się.
	2	odtworza nieznaną część materiału edukacyjnego, posiada pojęcie o obiekcie uczenia się, lecz niesprecyzowane.
	3	odtworza część materiału edukacyjnego, za pomocą nauczyciela wykonuje elementarne zadanie.
	4	za pomocą nauczyciela odtworza podstawowy materiał edukacyjny, za podanym wzorem wykonuje określoną czynność.
Średni	5	streszcza podstawowy materiał edukacyjny, definiuje pojęcia i reguły, lecz błędnie i nieściśle.

³ We wrześniu 2017 roku Rada Najwyższa Ukrainy przyjęła ustawę „O edukacji”, według której wprowadzono 12-letni program kształcenia. Powstała nowa trypoziomowa struktura oświaty: 4-letnia edukacja początkowa (od 2018 roku), 5-letnia podstawowa edukacja średnia (od 2022 roku), 3-letnia profilowa edukacja średnia w liceach lub w instytucjach szkolnictwa zawodowego (od 2027 roku).

	6	zna i rozumie podstawowe wiadomości materiału edukacyjnego, odpowiada prawidłowo, lecz niewystarczająco przemyślnie, umie posługiwać się wiedzą wykonując zadania za podanym schematem.
	7	prawidłowo streszcza materiał edukacyjny, zna podstawowe teorii i fakty, umie podawać własne przykłady na poparcie pewnych opinii, częściowo kontroluje własne szkolne działanie.
Dostateczny	8	wykorzystuje materiał edukacyjny w sytuacjach standardowych, próbuje analizować, ustalać związki i zależności pomiędzy faktami i zjawiskami, wyprowadzać wnioski, w ogólności kontroluje własne szkolne działanie, odpowiada logicznie pomimo nieścisłości.
	9	dobrze opanował materiał edukacyjny, wykorzystuje wiedzę w sytuacjach standardowych, umie analizować i systematyzować informację, wykorzystuje dobrze znane dowody z samodzielną i poprawną argumentacją.
	10	posiada kompletną, głęboką wiedzę, posługuje się wiedzą w działalności praktycznej, potrafi wyprowadzać wnioski i uogólnienia.
Wysoki	11	posiada elastyczną wiedzę w zakresie wymagań programowych, argumentowo posługuje się nią w różnych sytuacjach, umie odnajdywać informację oraz ją analizować, potrafi określać oraz rozwiązywać problemy.
	12	posiada systemową oraz trwałą wiedzę w zakresie wymagań programowych, świadomie wykorzystuje ją w standardowych oraz niestandardowych sytuacjach, umie samodzielnie analizować, oceniać oraz uogólniać opanowany materiał, samodzielnie posługuje się źródłem informacji, samodzielnie podejmuje decyzji.

W dokumentach oświatowych opracowanych przez MON Ukrainy oprócz ogólnych kryteriów oceniania zaprezentowano również kryteria oceniania uczniów z literatury i języka ukraińskiego oraz literatury i języków mniejszości narodowych, języków obcych, matematyki, informatyki, historii, geografii, prawoznawstwa, rysunku technicznego, dyscyplin cyklu artystycznego i estetycznego i in. przedmiotów edukacyjnych.

Podobnie jak w wielu innych systemach edukacji w ukraińskim systemie oświaty oprócz ocen określających poziom wiedzy i

umiejętności ucznia wystawiana jest także ocena zachowania. Praktykowane są cztery oceny zachowania ucznia:

- wzorowa,
- dobra,
- zadowolająca,
- niezadowolająca.

Pozytywnymi ocenami zachowana są trzy pierwsze oceny.

Śródroczne i roczne oceny zachowania oraz bieżące, semestralne, roczne i końcowe oceny klasyfikacyjne z zajęć edukacyjnych wystawiane są przez wychowawców i nauczycieli począwszy od klasy III szkoły początkowej.

Analiza komparatystyczna. Analizując praktyczne aspekty oceniania osiągnięć uczniów w dwóch odmiennych systemach oświaty skoncentrowano się bardziej na podobieństwach, niż rozbieżnościach systemu oceniania uczniów. Na podstawie zgromadzonych danych stwierdzono, że zarówno w polskim, jak i w ukraińskim systemie edukacji oceny szkolne dzielą się na oceny bieżące, ujmowane także jako oceny cząstkowe, tematyczne, śródroczne, roczne oraz oceny z egzaminów końcowych.

Oceny bieżące wystawiane są w trakcie lekcji za indywidualne oraz grupowe odpowiedzi (prace) uczniów. Określają one poziom zrozumienia i opanowania poszczególnych elementów tematu, ustalają powiązania między treścią nauczaną a treścią wyuczoną, weryfikują poziom utrwalonych wiadomości i umiejętności podopiecznych.

Oceny tematyczne (praktykowane w ukraińskim systemie oświaty) określają poziom wiadomości i umiejętności uczniów z danej tematyki lub działu programowego. W dzienniku ocen szkolnych odwzorowują rezultat pracy nauczyciela i uczniów w zakresie jednego działu tematycznego. Oceny tematyczne wystawiane są na podstawie ocen cząstkowych uwzględniając także różnego rodzaju prace edukacyjne wychowanków (praktyczne, laboratoryjne i in.) z danej tematyki.

Oceny śródroczne (semestralne) wystawiane są na podstawie ocen cząstkowych. Ocena semestralna nie jest średnią arytmetyczną tych ocen. Uwzględnia ona indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne ucznia oraz jego możliwości psychofizyczne.

Oceny roczne wystawiane są na podstawie ocen śródrocznych.

Oceny z egzaminu końcowego są ostatecznym wynikiem edukacyjnym uczniów z danego przedmiotu. W przypadku uzyskania oceny niedostatecznej uczeń (uczennica) ma prawo przystąpić do poprawkowego egzaminu końcowego.

Analizując zgromadzony materiał stwierdzono, że w dwóch systemach edukacji rodzaje ocen szkolnych są niemalże identyczne. Znacząco różni się natomiast skala liczbowa ocen szkolnych. W poniższej tabeli 3 zaprezentowano różnice oraz podobieństwa skal ocen szkolnych stosowanych w szkolnictwie średnim w Polsce i w Ukrainie.

Należy zaznaczyć, że w polskim szkolnictwie przy ocenie częściowej ucznia dopuszczalne jest stawianie znaków „+” i „-”. Jednak, ww. znaki nie mogą być stosowane przy wystawianiu ocen śródrocznych, rocznych oraz ocen z egzaminów końcowych.

Analizując skale ocen szkolnych dwóch systemów oświaty (oraz uwzględniając znaki „+” i „-” stosowane przy ocenie częściowej w szkolnictwie w Polsce) dostrzeżono, że obie skale ocen pomimo swych różnic w pewnym stopniu są porównywalne. W polskim systemie oceniania nauczyciel ma do dyspozycji 14 ocen o różnej wartości (1, -2, 2, +2, -3, 3, +3, -4, 4, +4, -5, 5, +5 i 6), a w ukraińskim systemie oceniania – 12 ocen (od 1 do 12). W szkolnictwie średnim w Polsce nauczyciel ma możliwość wystawić do dziennika 12 pozytywnych ocen częściowych o różnej wartości, a w szkolnictwie w Ukrainie – 9. Warto podkreślić, że różnica w ilości ocen pozytywnych bierze się stąd, iż w ukraińskim szkolnictwie ocena „2” jest oceną niedostateczną, wobec tego pierwsze trzy punkty (бали) ujmowane jako oceny niedostateczne.

Analizując różnicę i podobieństwa dwóch systemów oceniania stwierdzono, iż nauczyciel w Polsce ma nieco większy zakres wartościowania poziomu wiedzy i umiejętności uczniów, niż nauczyciel w Ukrainie. Jednak wystawiając oceny śródroczne i roczne możliwość zróżnicowania uczniów pod względem ich osiągnięć edukacyjnych w polskich placówkach edukacyjnych jest znacznie niższa niż w ukraińskich.

Tabela 3

Skala ocen szkolnych stosowana w polskich i ukraińskich szkołach*

W polskich szkołach			W ukraińskich szkołach			
Rodzaj szkoły	Stopień	Skala	Rodzaj szkoły	Stopień	Skala	
szkoła podstawowa (klasy 1-3)	ocena opisowa		szkoła początkowa (klasy 1-2)	ocena opisowa		
szkoła podstawowa (klasy 4-8), szkoła ponadpodstawowa	celujący	6	Szkoła początkowa (klasy 3-4), szkoła podstawowa (klasy 5-9), szkoła profilowa	bardzo dobry	12	
	bardzo dobry	5+			11	
		5			10	
		5-		9		
	dobry	4+		8	dobry	8
		4		7		
		4-		6		
	dostateczny	3+		5	dostateczny	5
		3		4		
		3-		3		
	dopuszczający	2+		2	niedostateczny	3
		2		2		
2-		1				
niedostateczny	1					

* – 8-letnie szkoły podstawowe oraz szkoły ponadpodstawowe (licea ogólnokształcące, technika, branżowe szkoły I-II stopnia) w Polsce. Szkoły początkowe, szkoły średnie podstawowe oraz szkoły średnie profilowe (licea profilowe oraz instytucji szkolnictwa zawodowego) w Ukrainie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 3 sierpnia 2017 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz. U. 2017 poz. 1534); Rozporządzenia Ministerstwa Oświaty i Nauki Ukrainy „Pro zatwierdzenia 12-balnoji skały ociniuwannia nawczalnych dosiahneń u systemi zahalnoji serednioji oswity” <http://consultant.parus.ua/?doc=00N0F3BC4C> (07.06.2020)

Analizie porównawczej poddano również skale ocen zachowania uczniów obowiązujące w dwóch systemach edukacji. Stwierdzono, że skala ocen zachowania uczniów w polskich szkołach średnich w niewielkim stopniu różni się od skali ocen zachowania uczniów w ukraińskich szkołach. Nieznaczna różnica polega na tym, że najwyższe oraz najniższe wartości oceny zachowania ucznia w szkolnictwie w Polsce są bardziej zróżnicowane (zachowanie wzorowe, bardzo dobre oraz zachowanie nieodpowiednie i naganne) niż w szkolnictwie w Ukrainie (zachowanie wzorowe oraz zachowanie niezadowolające).

Podobieństwa i różnice skal śródrocznych i rocznych ocen zachowania uczniów zaprezentowano w tabeli 4.

Tabela 4

Skale ocen zachowania uczniów stosowane w polskich i ukraińskich szkołach*

Zachowanie ucznia/uczennicy	
w polskich szkołach	w ukraińskich szkołach
wzorowe	wzorowe
bardzo dobre	
dobre	dobre
poprawne	zadowolające
nieodpowiednie	niezadowolające
naganne	

*– 8-letnie szkoły podstawowe oraz szkoły ponadpodstawowe w Polsce. Szkoły początkowe, szkoły średnie podstawowe oraz szkoły średnie profilowe w Ukrainie (

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 3 sierpnia 2017 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz. U. 2017 poz. 1534), *Kryteriji ociniuwannia powedinky*, <http://lpl.school.org.ua/kriterii-ocinjuvannya-23-02-21-01-06-2020/> (09.06.2020)

Warto zaznaczyć, że zarówno w polskim, jak i ukraińskim systemie edukacji oceny zachowania ustala się na podstawie kryteriów zachowania.

Wychowawca na początku roku szkolnego ma obowiązek poinformować uczniów o zasadach oceniania zachowania.

Wnioski. Analizując teoretyczne aspekty oceniania osiągnięć uczniów dostrzeżono, że w polskim i ukraińskim szkolnictwie zarówno przedmiot ocenia, jak i rodzaje oceniania osiągnięć uczniów przedstawiane są w sposób bardzo podobny. Z nieznaczną odmiennością postrzegane są funkcje, jakie pełni ocenianie w procesie dydaktyczno-wychowawczym młodzieży.

Porównawczą analizę aspektów teoretycznych można podsumować twierdzeniem, iż ocena szkolna jest „instrumentem, który – świadomie wykorzystywany – może dynamizować procesy uczenia się dzięki swoim dwóm podstawowym funkcjom: informacyjnej (zwanej także dydaktyczną) oraz motywacyjnej (przez niektórych pedagogów utożsamianej z wychowawczą). Co ważne – proces ten nie zachodzi automatycznie i niezależnie od okoliczności, a ponadto może zostać wyłączony przez podporządkowanie go

doraźnym celem dydaktycznym, wychowawczym i/lub społecznym” (Szyling, 2010, s. 15-16).

Analizując praktyczne aspekty danej problematyki stwierdzono, że w polskim systemie edukacji obowiązują sześciu-stopniowa skala oceniania osiągnięć edukacyjnych uczniów oraz ich zachowania. W ukraińskim systemie oświaty wprowadzono dwunasto-punktową skalę oceniania wiedzy i umiejętności wychowanków oraz cztery-stopniową skalę ocen zachowania. Jednak uwzględniając znaki „+” i „-” stosowane przy ocenie częściowej w szkolnictwie w Polsce, dostrzeżono, że sześciu-stopniowa skala oceniania postępów edukacyjnych ucznia w rzeczywistości wydłuża się do skali czternasto-punktowej. Daje to podstawy twierdzić, że w zakresie ocen częściowych stosowany system oceniania uczniów w polskich i ukraińskich szkołach średnich jest w znacznym stopniu zbliżony do siebie.

Pomimo formalnych różnic (w dużej mierze pozornych) wspólnym elementem dwóch systemów edukacyjnych, praktykujących odmienne sposoby oceniania uczniów jest to, że na początkowym etapie edukacji, w Polsce w klasach I-III, a w Ukrainie w klasach I-II ocenianie jest werbalne, a ocena rocznych osiągnięć edukacyjnych wychowanka ma charakter opisowy.

References

- Black, P., Harrison, C., Lee, C., Marshall, B., & Wiliam, D. (2006). *Jak oceniać, aby uczyć?* (J. Dutkiewicz, przekł.). Warszawa: Centrum Edukacji Obywatelskiej.
- Glaser, W. (2005). *Każdy uczeń może odnieść sukces.* (A. Alster, tłum.) Łódź: Pracownia Alternatywnego Wychowania.
- Karpińska, A. (2011). *Niepowodzenie edukacyjne – renesans myśli naukowej.* Białystok: Trans Humana Wydawnictwo Uniwersyteckie.
- Komisja Europejska. *Program “Europa 2020”.* Retrieved from http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/index_pl.htm
- Kuchar, Ł. O., & Serhijenko, W. P. (2010). *Konstruowanie testów. Kurs lekcji: posibnyk.* Łuck.
- Laszenko, O. I., Łukina, T. O., Bułach, I. J., & Mruha, M. R. (2012). *Metodyka i technolohiji ociniuwannia dijalnosti zahalnooswitnioho nawczalnoho zakładu.* Kijów: Pedahohiczna Dumka.
- Małafijik, I. W. (2015). *Dydaktyka nowitnoji szkoły.* Retrieved from http://pidruchniki.com/73638/pedagogika/didaktika_novitnoyi_shkoli
- Niemierko, B. (1999). *Pomiar wyników kształcenia.* Warszawa: Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne.
- Ostrowski, K. (2008). *Oceniane szkolne w pracy pedagogicznej nauczyciela.* Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”.
- Rada Najwyższa Ukrainy. (2017). *Zakon Ukrainy „Pro wyszczu oswitu”.* Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n1235>
- Rada Pedagogiczna. (2017). *Szczegółowe warunki i sposoby oceniania wewnątrzszkolnego w klasach I-VIII w szkole podstawowej Nr 9 im. Orląt Lwowskich w Tarnowie.* Retrieved from

- https://www.google.pl/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjQoIrK0_LpAhVr_SoKHSOJAVMQFjAAegQIAhAB&url=http%3A%2F%2Fwww.sp9tarnow.pl%2Fimages%2Fpliki%2FDOKUMENTACJA%2FWSO_2018-19.pdf&usg=AOvVaw0kj2OnfF1E1XQNK-ON3Lmj (08.06.2020)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 3 sierpnia 2017 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych. (2017). *Dz. U*, poz. 1534.
- Rozporządzenie MON Ukrainy. (2008). *Pro zatverdzhennia kryterijiv ociniuwannia nawczalnych dosiahneń uczniw u systemi zahalnoji serednioji osvity*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/ru/v0371290-08> (04.06.2020)
- Rozporządzenie MON Ukrainy. (2016). *Orijentowni wymohy do kontroli ta ociniuwannia nawczalnych dosiahneń uczniw poczatkowoji szkoły*. Retrieved from <https://www.google.pl/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwj5bHuvYHqAhWRvosKHQvPBasQFjAAegQIAhAB&url=http%3A%2F%2Fold.mon.gov.ua%2Fimg%2Fzstored%2Ffiles%2F1-2-08-%25D1%2596.pdf&usg=AOvVaw28QMLJ-rBD4i9JcbWcMmKz>
- Rozporządzenie MON Ukrainy. (2019). *Pro zatverdzhennia typowych oswitnich program dla 1-2 klasiw zakladiw zahalnoji serednioji osvity*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovih-osvitnih-program-dlya-1-2-klasiw-zakladiw-zagalnoyi-serednoyi-osviti>
- Rozporządzenie MON Ukrainy. (2019). *Pro zatverdzhennia typowych oswitnich program dla 3-4 klasiw zakladiw zahalnoji serednioji osvity*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovih-osvitnih-program-dlya-3-4-klasiw-zakladiw-zagalnoyi-serednoyi-osviti-1273>
- Ruchała, F. (2008). *Pomiar sprawdzający w kształceniu zawodowym*. Warszawa: Wydawca: Centralna Komisja Egzaminacyjna.
- Stróżyński, K. (2003). *Ocenianie szkolne dzisiaj. Poradnik dla nauczycieli*. Warszawa: Wydawnictwo Szkolne PWN.
- Szyling, G. (2010). *Teoretyczne podstawy oceniania osiągnięć uczniów*. In M. Choroszczyńska, & K. Stróżyński (Eds.), *Ocenianie kształtujące po polsku. Kurs dla doradców metodycznych – teoria i praktyka*. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Wen, T. *Szkoła bez ocinok: efektywno czy ni?* Retrieved from <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-cap-50814206>
- Winczewska, B. (2012). *Wymagania edukacyjne - czym są i jak je określić*. Retrieved from <https://www.portaloswiatowy.pl/podstawa-programowa-szkolny-plan-nauczania/wymagania-edukacyjne-czym-sa-i-jak-je-okreslic-11456.html>
- Wysznewskij, O. I. (2006). *Teoretyczni osnovy suchasnoji ukrajinskoji pedahohiky*. Retrieved from https://pidruchniki.com/15950210/pedagogika/osoblivosti_novoyi_shkali_otsinyuvannya (10.06.2020)

Міхал Гнатюк

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

У статті представлено окремі аспекти оцінювання навчальних досягнень учнів, сформовані в різних системах освіти. Приділено увагу предмету оцінювання – знанням, умінням і навичкам учнів, наголошуючи, що в багатьох системах освіти предмет перевірки є однаковим і залишається незмінним протягом багатьох років. Описано види оцінювання, які сформувалися в системі освіти: формуюче та підсумкове, зовнішнє та внутрішньошкільне, інтуїтивне та аналітичне, а також підкріплююче оцінювання, яке протидіє виключенню учня зі школи на різних етапах навчання.

Зазначається, що в українській системі освіти оцінювання як педагогічна процедура має як якісний, так і кількісний контекст. Крім традиційних методів оцінювання знань і вмінь учнів, представлено нетрадиційні методи.

У статті описано також функції кожного виду оцінювання в дидактико-виховному процесі. Звертається увага на інформаційно-регулювальну, мотиваційно-виховну, а також соціально-селективну функції. Вирізнено, що до основних функцій оцінювання в українській освіті належать контролювальна, дидактична, діагностично-коригувальна, стимулювальна-мотиваційна та виховна функції.

На тлі порівняльного аналізу польської та української систем освіти розкрито практичні аспекти даної проблематики. На основі зібраних даних представлено відмінності в оцінюванні (польських та українських) учнів на початковому етапі навчання. Описано та порівняно шкали оцінювання навчальних досягнень учнів, що практикуються в Польщі та в Україні; а також шкали оцінки поведінки.

Ключові слова: педагогіка; предмет оцінювання; види оцінювання; функції оцінювання; шкала шкільних оцінок; шкала оцінки поведінки.

Michał Hnatiuk

THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF ASSESSING THE STUDENTS' EDUCATIONAL ACHIEVEMENTS

The article presents some aspects of assessing students' educational achievements formed in different educational systems. The attention was paid to the subject of assessment - students' knowledge, skills, habits, and attitudes, and it was emphasized that in many education systems the subject of checking is the same and has remained unchanged for many years. The types of assessment that have been shaped in the education system are described: formative and summative, external and intramural, intuitive and analytical, and empowering assessment, which minimizes screening and dropping out of students at different stages of education. It has been noted that in the Ukrainian education system, assessment as a pedagogical procedure has both a qualitative and quantitative context. In addition to traditional methods of assessing the knowledge and skills of students, unconventional methods are presented.

The article also presents the functions of each type of assessment in the didactic and educational process. Attention is paid to the information and regulatory, motivational, and educational as well as socio-selective functions. It has been distinguished that the main functions of assessment in Ukrainian education include controlling, didactic, diagnostic-corrective, stimulating-motivating, and educational functions.

Practical aspects of a given problem are included in the comparative analysis of the Polish and Ukrainian educational systems. Based on the collected data, the otherness of evaluating the pupils' progress in the earlier stages of education is presented. The scale of assessing the students' educational achievements in education in Poland and Ukraine was described and compared. The behavior rating scale has also been compared.

Keywords: pedagogy; the subject of assessment; the types of assessment; the functions of assessment; the scale of school grades; the scale of behavior rating.

Одержано 04.09.2021 р.